

‘Oku lava ke ma’u ‘a e fakangofua ‘i he vahaope’ ki he ngaahi huhu malu’i ‘oku fakahoko ‘i ‘apiako’

‘E lava ke ‘omi ‘e he ngaahi mātu’a mo e kau tauhi fānau ha fakangofua ‘i he vahaope’ ki he ngaahi huhu malu’i angamaheni ‘a ‘enau fānau ‘i he taimi ‘oku nau ‘i he Kalasi 7 ai.

Te ke fiema’u:

1. Ho’o ngaahi fakaikiiki ke ke lava ‘o hū ki he peesi vahaope ‘a e Service NSW
2. Ho’o fika kaati Medicare a’au mo e kaati ho’o tamá (kapau ‘oku mo fakatou ma’u kaati takitaha)
3. Ngaahi fakaikiiki ‘o e ako ma’olunga ‘oku ako

ai ho’o tamá ‘i he 2024.

Ke ma’u ha fakamatala lahi ange fekau’aki mo e Polokalama Huhu Malu’i ‘a e ngaahi ‘Apiako ‘i NSW ‘a’ahi ki he health.nsw.gov.au/schoolvaccination

Ke fai ha fakangofua ‘i he vahaopé vakai ki he peesi vahaope <https://engage.health.nsw.gov.au/engage>

Fakamatala lahi ange:

Ko e Polokalama Huhu Malu’i ‘a e Kalasi 7 he ngaahi ‘Apiako ‘i NSW

Fakamatala Mahu’inga 2024

Polokalama Huhu Malu'i 'a e Ngaahi 'Apiako 'i Niu Sauele

'Oku fengāue'aki 'a e Potungaue Mo'ui 'a Niu Sauele pea mo e ngaahi 'apiako ke tuku atu e ngaahi faito'o huhu malu'i ki he vailasi human papillomavirus (HPV) pea mo e huhu malu'i ngalo'afu-konahamu-taelōloa (dTpa) ki he fānau ako Kalasi 7 'i ha polokalama huhu malu'i 'oku fakahoko 'i he 'apiako. 'Oku fokotu'u atu 'a e ngaahi faito'o huhu malu'i ko 'eni 'e he Kosilio Fakafonua ki he Mo'ui & Fakatotolo Fakafaito'ó (NHMRC) pea 'oku fakapa'anga ia 'e he Polokalama Huhu Malu'i Fakafonua.

- Ko e fakamatala ko eni fekau'aki pea mo e faito'o huhu malu'i pea mo e ngaahi mahaki 'oku ne ta'ota'ofi 'oku fakakau atu ia 'i he Pepa Fakamatala Ma'a e Mātu'a.
- Ke lava 'o fakahoko e huhu malu'i ho'o tamá kuo pau ke 'omai ho'o fakangofua 'o fakafou mai 'i he vahaopé pē ko e foomu fakangofua 'oku fakapipiki atú. Ko e faito'o huhu malu'i 'oku 'oatu ia ta'e ha totongi 'i he 'apiako 'o kapau te ke 'omai ha fakangofua he vahaopé pē fakafonu, fakamo'oni pea fakafoki mai 'a e Foomu Fakangofua lototonga 'oku kei Kalasi 7 'a ho'o tamá.
- 'Oku malava ke fakafoki 'i ha taimi pē 'a e tohi fakangofua 'aki ha'o muimui ki he fale'i ko ia he peesi hono 2.
- Kapau 'oku 'IKAI te ke loto ke huhu malu'i ho'o tamá mei ha mahaki, 'OUA te ke fakamo'oni ho hingoá 'i he tafa'aki 'o e faito'o huhu malu'i ko ia.
- 'Oku toe kau atu foki 'i he peesi 4 'a e Fakamatala Tauhi Malu 'oku fakamatala'i ai e founa hono tēnaki mai e ngaahi fakamatala na'a ke tuku mai pea mo e anga hono ngāue'aki.

Ke 'omai ha fakangofua 'i he vahaopé vakai ki he <https://engage.health.nsw.gov.au/engage>

Ngaahi fehu'i 'oku fa'a 'ekea

F. 'Oku anga fēfē 'a e ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í?

'Oku ngāue 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í 'i he'ene fakakoua e sisitemi sotia malu'í ke ne tau'í e fa'ahinga mahaki pipihí. Kapau 'e fetaulaki ha taha kuo huhu malu'í mo e ngaahi mahaki pipihí ni, 'e lava ke tali lelei 'e he'ene sisitemi sotia malu'í, 'o ne taliteke'í 'a e tupulaki e mahakí pe holoki 'aupito 'ene fakatu'utamakí.

F. 'Oku malu fēfē 'a e ngaahi faito'o huhu malu'í?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'í 'oku ngāue'aki 'i 'Aositeleliá kuo pau ke paasi ia he tesi malu 'aupito kimu'a pea tali 'e he Va'a Pule 'o e Ngaahi Faito'ó (Therapeutic Goods Administration (TGA)). 'Oku toe kau foki, 'a hono siofi 'e he TGA 'a e malu 'o e ngaahi faito'o huhu malu'í hili hano ngāue'aki.

F. Ko e hā e ngaahi uesia makehe fakaesino 'o e faito'o huhu malu'í?

Ko e ngaahi uesia makehé 'oku 'ikai fu'u onkokovi fēfē ka 'oku fa'a hoko 'a e mamahi'ia, fufula pea mo e kula 'i he kongā 'a e sino na'e fai ai 'a e huhú. 'Oku tātāitaha 'aupito ke hoko ha ngaahi uesia fakaesino makehe 'oku fakatu'utamakí. Hangē ko 'eni, ko e ngaahi mātu'a ko ia 'i Niu Sauele na'e faka'eke'eke hili ha ngahi 'aho 'o e huhu malu'í HPV na'a nau pehé ko e peseti 'e 9.7% 'o e fānau akó na'a nau ki'i ongo'í si'i pē ha uesia fakaesino kā ko e peseti 'e 0.5% ne nau fiema'u ha tokoni fakafaito'o. Ko ha fakamatala lahi ange kau ki he ngaahi uesia fakaesino makehé 'oku ma'u ia 'i he Fakamatala Faito'o ma'a e Kakaí (CMI) felāve'í mo e huhu malu'í 'i he peesi vahaope health.nsw.gov.au/schoolvaccination

Ko e ngaahi mātu'a ko ia 'oku nau hoha'a ki he ngaahi uesia fakaesino makehe he 'osi 'a e huhu malu'í ke nau fetu'utaki ki he 'enau toketā fakafāmilí 'a ia te ne toki fai ha lipooti ki he va'a fakakolo 'o e potungāue mo'ui.

F. Ko e hā 'a e anaphylaxis ('alēsiki lahi)?

Ko e anaphylaxis ko e fakalilifu ia e ngāue fakafe'atungia 'o e sinó 'a ia 'e ala hoko ai 'a e 'ikai ke toe 'ilo ha me'a pe hoko ha mate 'o kapau 'e 'ikai ke faito'o fakavavevave. 'Oku tātāitaha 'ene hoko 'i ha 'osi ha huhu malu'í. Ko e kau neesi huhu malu'í 'a e 'apiakó kuo 'osi ako'í kakato kinautolu ki hono faito'o 'a e anaphylaxis. Ko ha tamasi'i/ta'ahine ako 'oku 'i ai hano hisitōlia mo e mahaki anaphylaxis 'e ala lava ke 'oua fakahoko ki ai ha fa'ahinga faito'o huhu malu'í.

F. Fēfē kapau 'oku mahakihela 'eku tamá pea 'oku ne ngaue'aki 'a e cortisone pē prednisone 'aki ha "pamu"?

'Oku lava ke fakahoko lelei pe 'a e faito'o huhu malu'í ki ha taha 'oku mahakihela tatau ai pē pe ko e hā e faito'o 'oku ne ngāue'aki.

F. 'Oku totonu nai ke 'oange 'a e faito'o huhu malu'í ki ha ta'ahine ako 'oku feitama pe 'oku fakakaukau 'oku feitama'?

'Ikai. 'Oku 'ikai totonu ke huhu ha ta'ahine ako 'oku feitama pe fakakaukau 'oku feitama. 'I he 'aho 'o e kiliniki, 'e 'eke ange 'e he neesi fai huhu malu'í ki he ta'ahine akó pe 'oku feitama pē ngali 'oku feitama. 'O ka tali 'io 'a e ta'ahine ako ki he fehu'í ni, 'e 'ikai huhu ia.

'E fale'í pē he taimi ko iá 'a e ta'ahine akó ke talanoa'í 'a e 'isiú mo 'ene mātu'á/tauhi pea ke fekumi ki ha tokoni fakafaito'o. 'E 'oatu foki ki ai mo e ngaahi fakaiiki fakafetu'utaki ki ha sevesi ki he mo'ui lelei 'a ia te nau 'oange ha fale'í, pou pou mo ha tatakí.

F. Te u lava 'o fakafoki eku fakangofuá?

E lava ke fakafoki 'a e fakangofuá 'i ha fa'ahinga taimi pē:

- 'i he fakangofua ko ia kuo fakafou 'i he 'initaneti, kātaki 'o hū ki he peesi <https://engage.health.nsw.gov.au/engage> pea muimui aipē ki he ngaahi fakahinohino ki hono fakafoki e fakangofua 'a ho'o tamá
- 'i he taimi kuo 'omi ai 'a e fakangofua 'i ha la'i foomu fakangofuá, kātaki 'o fakahā ki he 'apiako 'i ha tohi ke fakafoki 'a e fakangofua pē te ke telefoni ki he 'apiakó ke fakafoki 'a e ngofuá kimu'a he 'aho 'o e huhu malu'í.

F. Fēfē kapau teu fili au ke tatali kae 'oua leva ke lahi hake 'a 'eku tama'?

Ko e ngaahi faito'o huhu malu'í ko eni e toki lava pe ke fakahoko 'i 'apiako 'i ha'o fakafoki mai e foomu fakangofua totonu (original) lolotonga 'oku kei Kalasi 7 'a ho'o tamá. 'O kapau te ke fili koe ke tatali kae 'oua ke lahi hake ho'o tamá 'oku fiema'u leva ke ke fetu'utaki ki ho'o toketā fakafāmilí pē pharmacist fai huhu malu'í ki ha taimi ke fakahoko ai. Kātaki 'o fakatokanga'í ange, 'oku malava ke 'i ai foki ha ngaahi totongi ki ai.

F. Ko e hā e me'a 'e hoko kapau na'e 'ikai huhu malu'í 'eku tamá 'i 'apiako'?

'E fai e lelei taha ke huhu malu'í ho'o tamá 'i he ngaahi kiliniki 'i he ako'angá lolotonga e ta'u ako Kalasi 7. Kapau leva 'e 'ikai faingamālie ia, 'e fakahoko atu e ngaahi fokotu'utu'u ki ha fakakakato 'o e huhu malu'í. Pē, ko e huhu fakakakato ta'e totongi 'oku fai ia 'o fakafou 'i ho'o toketā fakafāmilí pea mo e kau pharmacist 'oku nau fai huhu malu'í. Kātaki 'o fakatokanga'í ange 'e lava ke 'i ai ha totongi 'a e toketā mo e kau pharmacist fai huhū ki he taimi talatala pē ko e ki'i totongi fakahoko ngāue.

'E lava nai ke huhu malu'í 'i 'apiako 'a kinautolu 'oku 'i ai ha'anau faingata'a'ia fakaesino mo e/pe faka'atamai?

Ko e tokolahi 'o e fānau ako 'oku nau faingata'a'ia fakaesino mo e/pē faingata'a'ia faka'atamai 'e lava ke fai honau huhu malu'í 'i 'apiako. Kā neongo ia, ko e fānau ako e ni'ihi 'oku nau kei fiema'u pē ha toe tokoni makehe 'i he 'aho ko ia 'e 'i 'apiako ai e kiliniki, pē ko ha tohi fakafaito'o ki ha kiliniki makehe 'a ia 'oku nau fakahoko ha ngaahi huhu malu'í mo nau siofi vāofi e ngāue ko iá.

Kapau 'oku ke tui 'oku fiema'u 'e ho'o tama ha tokoni makehe pē ha tohi fakafaito'o, kātaki 'o fetu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'a e kaka (public health unit (PHU)) 'i he fika 1300 066 055 ke toe fai ha talanoa ki ai.

F. Te u ma'u fakafēfē nai ha lekooti 'o e ngaahi huhu malu'í?

'E fakahū ki he Lesisita Huhu Malu'í 'a 'Aositeleliá (AIR) 'a e fakamatala felāve'í mo e ngaahi huhu malu'í 'a ho'o tamá koe'uhí ke lava 'o fakafehokotaki pea mo e hisitōlia huhu malu'í 'oku lolotonga ma'u.

'E lava 'e he mātu'a 'o kole 'a e tatau 'o e Fakamatala Hisitōlia Huhu Malu'í 'a ho'o tamá 'i ha taimi pē 'o a'u ki hono ta'u 14, pea ko e fānau ako ta'u 14 mo lahi angé te nau lava 'o kole 'enau fakmatala 'o e hisitōlia 'o 'enau huhu malu'í, 'i he ngaahi founga ni:

- ngāue'aki 'a e 'akauni Medicare 'i he 'initaneti 'o fakafou 'i he myGov <https://my.gov.au/>
- ngāue'aki 'o e polokalama ko e Medicare Express Plus App www.servicesaustralia.gov.au/express-plus-mobile-apps
- telefoni ki he Laine Faka'eke'eke Fakalūkufua 'a e AIR 'i he fika 1800 653 809.

Fānau ako fefine 'oku huhu malu'í HPV - 'i ho'o fakamo'oni he Foomu Fakangofua, 'oku ke fakahā ai ho'o loto ke faka'atā e fakamatala mo'ui lelei 'a ho'o tama ke fakafehokotaki ki he Lesisita Fakafonua 'o e Polokalama Sivi mo Hulu Taungafanau 'i he kaha'u.

F. Te u ma'u mei fē ha toe ngaahi fakamatala fekau'aki mo e huhu malu'í 'a e ngaahi 'apiako'?

Ki ha toe ngaahi fakamatala 'oku ma'u ia:

- 'a'ahi ki he uepisaiti 'a e Potungāue Mo'ui 'a NSW 'i he www.health.nsw.gov.au/schoolvaccination
- feu'utaki ki ho'omou 'iuniti fakakolo ki he mo'ui lelei 'i he telefoni fika 1300 066 055

Fakamatala ki he ngaahi faito‘o huhu malu‘i takitaha

Human Papillomavirus (HPV)

Ko e hā ‘a e mahakí pea ‘oku anga fēfē ‘a ‘ene mafola?

Ko e human papillomavirus (HPV) ko e vailasi maheni pe ia ‘oku ne uesia lōua e kakai fefiné mo tangatá. Ko e HPV ‘oku mafola ia he taimi ‘oku fehokotaki ai ‘a e konga fakafefine pea mo e fakatangata lolotonga ‘oku mohe mo ha taha ‘oku ne ma‘u e vailasi HPV. Ko e vailasi ‘oku paasi ia he fanga kí‘i mafahifahi iiki he kili pea ‘oku ‘ikai mafola ia he toto pe ko ha toe huhu‘a kehe he sino. ‘Oku fakatangata pē ‘a e malu ‘o e konitomú (condoms), he ‘oku ‘ikai ke ne lava kápui kotoa e kili ‘o e konga fakafefine pe konga fakatangata.

He ‘ikai fakatupu ‘e he kotoa e fa‘ahinga HPV ha ngaahi faka‘ilonga ke hā mai kitu‘a. Ko e tokolahi ‘o e kakai ‘oku nau ma‘u e mahaki HPV ‘e ‘ikai te nau ‘ilo‘i ‘oku nau ma‘u e mahakí.

E lava ‘e he fa‘ahinga HPV ‘e ni‘ihi ‘o fakatupu ha ngaahi lefetona ‘i ha konga pē ‘o e sino. ‘Oku kau heni e konga halangatama (fakafanau fakafefine pe fakatangata mo e ngaali ‘elia takatakai mo ‘i loto ‘i he ngaahi konga ko ‘eni). ‘Oku ‘ikai fa‘a mamahi e ngaahi lefetóná, ka ko e taimi ‘e ni‘ihi ‘oku veli pe ‘i ai ha ongo‘i ta‘efiemálie. Koe fa‘ahinga HPV ‘oku ne fakatupu e lefetóná ‘oku lau kinautolu ko e ‘tu‘unga fakatu‘utāmaki ma‘ulalo‘i koe‘uhi ‘oku ‘ikai ha‘anau felāve‘i ki he kanisā.

Ko e fa‘ahinga ‘e ni‘ihi ‘o e HPV ‘oku ui ia ko e ‘tu‘unga fakatu‘utāmaki ma‘olunga‘i he ‘oku nau lava ‘e kinautolu ‘o fakatupu ha ngaahi selo (cells) ke tupu kimu‘a he kanisā. Ko e ngaahi selo ko ‘eni‘e lava ke nau liliu ‘o kanisā ‘o kapau he ‘ikai fai ha faito‘o ki ai.

Ko e HPV ‘oku tu‘unga fakatu‘utāmaki ma‘olungá ‘oku nau fakatupu ha peseti ‘e 5% ‘o e kotoa e ngaahi kanisā fakamāmani lahi. ‘o kau ai:

- meimei katokātoa e ngaahi kanisā ‘o e taungafanau (cervical cancer)
- 90% ‘o e ngaahi kanisā he tu‘ungaiku (anus)
- 78% ‘o e ngaahi kanisā ‘i loto he halanga-tama fakafefine (vagina)
- 60% ‘o e ngaahi kanisā ‘o e mongā (kanisā ‘i mui he mongā ‘elele, pea mo e tonsila (tonsils))
- 25% ‘o e ngaahi kanisā ‘i he tafatafa‘aki e konga fakafefine (vulva)
- 50% ‘e ngaahi kanisā ‘o e konga fakatangata (penis)

Ko hono huhu malu‘i ko ia e kakai tangata ‘oku ne ta‘ofi e ngaahi kanisā pea mo ha ngaahi lefetona he konga fakatangata pea mahu‘ingá foki, ‘e ne tokoni ki hono malu‘i ‘a e hou‘eiki fafiné mei he kanisā ‘o e taungafanau.

Ko e fē ‘a e huhu malu‘i ‘e ngāue‘aki?

Ko e huhu malu‘i HPV ‘a ia ‘oku ne malu‘i mei he fa‘ahinga ‘e 9 ‘o e HPV (6, 11, 16, 18, 31, 33, 45, 52 pea mo e 58)

Ko e huhu malu‘i HPV ‘e fiha ‘oku fiema‘u he‘eku tama?

Kuo fakamo‘oni‘i ‘e ha fakatotolo fakavaha‘apule‘anga ko e huhu malu‘i HPV ‘e taha ‘oku ne ‘omai ha malu‘i tatau mo ha huhu malu‘i ‘e ua. Makatu‘unga ‘i he fakamo‘oni ko ‘eni, kuo fokotu‘u mai ai ‘e he Kulupu Fale‘i Fakatekinikale ‘a ‘Aositelēlia ki he Huhu Malu‘i (ATAGI) ke liliu ‘a ‘Aositelēlia ki ha huhu HPV pē ‘e taha ‘i he 2023.

‘Oku ‘i ai ha kau talavou ‘e ni‘ihi ‘oku fu‘u vaivai ‘aupito e fa‘unga malu‘i honau sino (immunocompromised) pea ‘oku fokotu‘u atu ke nau kei ma‘u pē ha huhu malu‘i HPV ‘e tolu mei he‘enau toketá fakafāmili (GP) pē mei he tokotaha ‘oku ne fakahoko e huhu malu‘i ‘i he fāmasī (pharmacy). ‘Oku fiema‘u ‘e he taimi-tepile ‘o e huhu tu‘o 3 ke ‘i ai ha māhina ‘e 2 ‘i he vaha‘a ‘o e huhu fika 1 mo e huhu fika 2, pea mo e māhina ‘e 4 ‘i he vaha‘a ‘o e huhu fika 2 pea mo e huhu fika 3.

‘Oku faka‘uhinga‘i ‘a e fu‘u vaivai ‘aupito e fa‘unga malu‘i ‘o e sino kia kinautolu ‘oku:

- lēvolo ‘uluaki pe lēvolo ua ‘o e ‘ikai ke kei lava‘i ‘e he sino ke tau‘i e ngaahi siemu mo e ngaahi mahaki (ngaahi konga ‘oku ma‘u ‘i he toto ko e B lymphocyte antibody mo e T lymphocyte ‘oku na lava tau‘i e mahaki kā kuo ‘ikai kei ma‘u kakato ia pē ‘oku ‘i ai ha ngaahi tō nounou fakakonga ai)
- puke he HIV
- kakai ‘oku puke he kanisā
- fa‘ahinga kuo fetongi hanau ‘okani ‘aki ha ‘okani ‘o ha taha kehe
- nau ma‘u ha fa‘ahinga mahaki fakatupu ‘i hono ‘ohofi pē ‘i loto sino ‘a e fa‘unga malu‘i
- ngāue lahi ‘aki ha ngaahi faito‘o ke holoki ‘aki hono ta‘e tali ‘e he sino ha ‘okani kuo fetongi (ta‘e kau ai e ‘ikai ha ‘atepili (spleen) pe hōloa e tu‘unga fai fatongia totonu ‘o e ‘atepili (hyposplenía).

Ko hai ‘oku totonu ke huhu?

‘Oku totonu ke ma‘u ‘e he fānau ako kotoa pē ‘i he kalasi 7 (Year 7) ha huhu ‘e taha ‘o e huhu malu‘i HPV.

‘Oku kei mahu‘inga ke toutou fai e sivi ‘o e taungafanau (ne ui kimu‘a ko e Pap smears) ki he hou‘eiki fafine ne ‘osi huhu malu‘i, he ko e huhu malu‘i HPV ‘oku ‘ikai ke ne lava ‘o fakafepaki‘i kotoa e fa‘ahinga HPV ‘oku ne fakatupu e kanisā ‘o e taungafanau.

Ko e kōtoa e hou‘eiki fafine mei he ta‘u 25 ‘a ia kuo ne ‘osi mohe mo ha tangata (sexually active) ‘oku totonu ke fakahoko

ha Sivi mo e Hulu ‘o e Taungafanau ‘i he ta‘u ‘e 5 kotoa, neongo pe ko e hā e tu‘unga ‘oku ‘i ai ‘ene huhu malu‘i HPV.

Ko hai ‘oku ‘ikai totonu ke huhu malu‘i?

‘Oku ‘ikai totonu ke ‘oatu ‘a e faito‘o huhu malu‘i HPV ki he kakai:

- oku nau feitama pe ngali feitama
- na‘a nau puke he anaphylaxis (‘alēsiki lahi) hili hano huhu‘aki ha tousi ‘o e faito‘o huhu malu‘i
- i ai ha hisitōlia ‘o e puke he anaphylaxis ki he īsitē
- na‘a nau puke he anaphylaxis hili ha‘anau ma‘u ha taha ‘o e ngaahi konga ‘o e faito‘o huhu malu‘i (vakai ki he fakamatala ‘i lalo)

Ko e hā ‘a e ngaahi me‘a ‘oku toe tākaki atu ki he faito‘o huhu malu‘i?

Ko e faito‘o huhu malu‘i ‘oku ‘i ai ‘a e ngaahi me‘a iiki ‘aupito ‘oku tākaki atu ki ai ke tokoni ki he faito‘o ke ngāue pē ko ‘ene hoko ko ha me‘a fakatolonga. ‘Oku kau heni ‘a e ‘isite, aluminium adjuvant, sodium chloride, L-histidine, polysorbate pea mo e sodium borate.

‘Oku ola lelei nai e faito‘o huhu malu‘i?

Ko e faito‘o huhu malu‘i ‘oku ne ta‘ota‘ofi e fa‘ahinga HPV fakatu‘utāmaki fau ‘a ia ‘oku fakatupunga mei ai e peseti ‘e 90 ‘o e kanisā he taungafanau ‘o e kakai fefine pea ne toe malu‘i foki e fa‘ahinga HPV e ni‘ihi ‘oku ne fakatupu e kanisā he kakai tangata. ‘Oku hoko ‘a e faito‘o huhu malu‘i ko e founa malu‘i lelei taha ia ‘i he taimi ‘oku fakahoko ai e huhú he kei ta‘u iiki angé pea mo hono ‘oange ki ha taha kimu‘a pea ne hoko ki ha tu‘unga ‘oku longomo‘ui ai ‘a ‘ene ongo fakaseksualé.

Talu mei hono kamata ‘o e Polokalama Huhu Fakafonua HPV (‘i he 2007 ma‘a e kakai fefine pea ‘i he 2013 ma‘a e kakai tangata) ‘a e:

- holo ‘aki e meimei peseti ‘e 50% ‘a e ngaahi ola ma‘olunga mo ta‘efakafiemálie ‘i he halanga tama ‘o kinautolu ‘oku nau kau ki he ngaahi ta‘u motu‘a ‘oku ‘atā ke kau ki he huhu malu‘i
- holo ‘aki e peseti ‘e 90% ‘a e ngaahi lefetona ‘i he tapu (genital warts) ‘o e kau talavou mo finemui (‘i lalo he ta‘u 21).

Ko e fekumi fakamuimuitahá ‘oku hā ai ko e faito‘o huhu malu‘i ‘oku ne kei ‘oatu pē ha malu‘i ‘oku ofi ki he 100% ha ‘osi ia hono ngāue‘aki ‘o laka hake he ta‘u ‘e 10. Koe‘uhi ko e kanisā e taungafanau ‘oku fa‘a tupulaki ia he ta‘u nai ‘e 10 pe lahi ange, ko e fatongia leva ‘o e huhu malu‘i ‘i hono holoki e kanisā taungafanau ‘e ‘ikai fu‘u hā mahino leva ia he taimi vave ni.

Fakamatala ki he ngaahi faito‘o huhu malu‘i takitaha

Ngalo‘afu-Konahamu-Taelōloa (dTpa)

Ko e hā ‘a e mahakí pea ‘oku anga fēfē ‘a ‘ene mafola?

Ko e **ngalo‘afú** ko ha mahaki siemu pekitilia pipihi fakatu‘utāmaki ki he mo‘uí ‘oku ne fakatupunga e faingata‘a‘ia lahi ki he mānavá, ‘ikai ngāue lelei e mafú pea mo e maumau ‘i he neavé. ‘E malava ke ma‘u ‘e kinautolu ‘a e ngalo‘afú mei he mānava‘aki ki loto ‘a e pekitiliá hili ha tae pē mafatua ha taha kuo pihia pē mei he fetu‘utaki vāofi mo ha ngaahi huhu‘a mei he ngutu, ihu, monga pe kili ‘o ha taha ‘oku pihia he mahaki.

Ko e **konahamú** ko ha mahaki fakalilifu, ‘oku malava ke ne fa‘a faka‘auha ‘a e sisitemi neavé. Ko e tokotaha puké te ne mo‘ua ‘i he langa manavanava lahi ‘o e uouá, hamu mo ma‘u e ngutú. Neongo e mātu‘aki lelei ‘a e ngaahi tauhi fakaonopooni, ‘oku fakafuofua ki he toko 1 ‘i he toko 10 ‘e mate. Ko e konahamú ‘oku fakatupu ia ‘e he pekitilia ‘oku ma‘u ‘i he kelekelé pea ‘oku meimei ke hoko ‘a hono fakamafolá hili ha fanga ki‘i lavea iiki (taimi ‘e ni‘ihi ko e fanga ki‘i mafahifahi ki he kili ‘oku ‘ikai fa‘a fakatokanga‘i ka ‘oku faka‘uli‘i ia ‘aki ‘a e kelekele, efu pe ko e te‘emanu).

Ko e **taelōloá** ko e mahaki siemu pekitilia ‘oku pipihi vave ‘a ia ‘oku ne fakatupunga ‘a e tae hohoko ‘i ha vaha‘a taimi. Ko e to‘utupú mo e kakai lalahi ‘e lava ke nau ma‘u e taetae fakakina ko ‘eni ‘o a‘u ki ha māhina ‘e 3. ‘E lava ‘e he tae hohoko ‘i havaha taimi ke ne fakatupu ‘a e lua, fasi e hui palalulú, pā e fanga ki kālava iiki mo pā kafukafu. ‘Oku fakafuofua ki he toko 1 ‘i he pēpē kotoa ‘e toko 125 ‘oku nau ta‘u si‘i ange he māhina 6 ‘a ia ‘oku nau ma‘u e taelōloá mei ha taha kuo pihia, ‘oku mate ‘i he niuioniá pe maumau e ‘utó. Ko e taelōloá ‘oku fakamafola holo ki he kakai ‘e he fanga ki‘i huhu‘a mei he tae pe ko e mafatua. Ka ta‘efaito‘o, ko ha taha ‘oku mo‘ua he taelōloá te ne ala fakamafola ‘e ia ki he kakai kehé ‘o a‘u ki he uike ‘e 3 hili e kamata ‘ene taé.

Ko e fē ‘a e huhu malu‘i ‘e ngāue‘aki?

Ko ha faito‘o huhu malu‘i fakatahataha ki he ngalo‘afu-konahamu-taelōloa (dTpa) ‘oku ‘oatu pe ia ko ha fo‘i tousi pe ‘e taha ke malu‘i mei he ngalo‘afu, konahamu pea mo e taelōloa. Ko e huhu hoani ko eni ‘oku ‘aonga ia ke ne lava ‘o pukepuke ma‘u e ivi fakafepaki siemu ‘o a‘u ki he matu‘otu‘a angé he ‘osi ko ia e ngaahi huhu malu‘i ngalo‘afu-konahamu-taelōloa ne fakahoko kimu‘a he kei iiki. Ko e fānau ko ia ne nau ‘osi huhu malu‘i kimu‘a atu he ngalo‘afu-konahamu (ADT) ‘e lava ke nau toe huhu malu‘i ‘aki e faito‘o (dTpa) ke malu‘i kinautolu mei he taelōloa.

Ko hai ‘oku totonu ke huhu malu‘i?

Ko e fānau ako kotoa ‘i he Kalasi 7 ‘oku totonu ke nau ma‘u ‘a e tousi ‘e 1 ‘o e faito‘o huhu hoani dTpa.

Ko hai ‘oku ‘ikai totonu ke huhu malu‘i?

Ko e huhu dTpa ‘oku ‘ikai totonu ke fai ia kiate kinautolu:

- na‘a nau puke he anaphylaxis (‘alēsiki lahi) hili hano huhu‘aki ha tousi ‘o e faito‘o huhu malu‘i
- na‘a nau puke he anaphylaxis hili ha‘anau ma‘u ha taha ‘o e ngaahi kongá ‘o e faito‘o huhu malu‘i (vakai ki he fakamatala ‘i lalo)

Ko e hā ‘a e ngaahi me‘a ‘oku toe tānaki atu ki he faito‘o huhu malu‘i?

Ko e faito‘o huhu malu‘i ‘oku ‘i ai ‘a e aluminium hydroxide pea mo e phosphate, kongá si‘i ‘aupito ‘o e formaldehyde, polysorbate 80 mo e glycine pea na‘e fakae‘a ki ha ngaahi naunau ma‘u mei he fanga pulú lolotonga hono ngaahi e faito‘o.

‘Oku ola lelei nai e faito‘o huhu malu‘i?

‘Oku ‘aonga lahi ‘aupito ‘a e faito‘o huhu malu‘i he ‘oku ne ngāue ke ta‘ofi ‘a e ngalo‘afú mo e konahamú pea 80% ‘ene ‘aonga ki hono ta‘ofi ‘a e taelōloá.

Malu 'o e Fakamatala Fakafo'ituitui

Ko homau ngaahi fatongia

'Oku mau tukupā ke tauhi ho'o ngaahi fakamatala tāutaha 'o fakatatau ki he lao 'o e tauhi malu.

Ko e pepa ni 'oku ne fakamatala'i ai e founga pea mo e 'uhinga 'oku mau tñaki ai e ngaahi fakamatala tāutaha kau kiate koe pea mo ho'o tama, founga 'e lava ai ke ke ma'u ho'o fakamatala' pea 'e anga fēfē hono ala ngāue'aki 'e he va'a ki he mo'ui lelei 'a Niu Sauele 'i loto he potungāue pē ko hano toe fakahā ki ha ngaahi kupu kehe. Ko ho'o fakamatala tāutaha 'oku kau ai e ngaahi fakaikiiki kau kiate koe pea mo ho'o tamā pea mo e fakamatala mo'ui lelei tāutaha felave'i mo e huhu malu'i 'a ho'o tama.

Tñaki

Ko e fakamatala fakafo'ituitui 'oku tñaki ia kae malava ke ma'u 'e ho'o tamā e ngaahi sevesi huhu malu'i totonú.

Ko e fakamatala pē 'oku fe'unga mo taau ki he huhu malu'i ho'o tamā pea mo hono tauhi e ngaahi sevesi huhu malu'i 'oku tñaki.

Ko e fakamatala 'oku tñaki hangatonu ia meiate koe pea mo ho'o tamā, 'i ha faingamālie. 'E ai e fakamatala 'e ala fiema'u ke tñaki mei he 'apiako ho'o tamā mo kinautolu e kau taukei ngāue ki he mo'ui ne nau ngaue fakafaito'o ki ho'o tamā. 'I ha taimi fakafokifā, ko e fakamatala 'e ala fiema'u ke tñaki mai ia mei ha taha 'o e memipa e fāmili, maheni, tokotaha tauhi pe ko ha tokotaha te ne ala tokoni'i kimautolu ke ma'u 'e ho'o tama 'a e tokangaekina lelei tahā.

Malu 'o e fakamatala kuo tñaki

Ko e fakamatala tāutaha 'e ala tauhi ia 'i ha ngaahi founga kehekehe. Ko e founga angamaheni, ko hono tauhi e fakamatala ko ha pepa lekooti fakafaito'o, pea/pē ko ha lekooti faka'ilekitulonika fakafaito'o 'a ia 'oku kau ko e konga 'o ha tauhi'anga lekooti fakakomipiuta 'oku malu. 'Oku mau muimui tonu ki he ngaahi lao mo e tu'utu'uni fakangāue felāve'i mo hono tauhi 'o e ngaahi fakamatala tāutaha 'i he kotoa e ngaahi founga 'oku mau tauhi'aki ke malu'i ho'o ngaahi fakamatala mei ha'ane mole, ngāue'aki ta'e ma'u ha ngofua pē ko hano ngāue'aki hala.

Ngāue'aki pea mo e fakaha

Ko ho'o fakamatala pē ko ia kau ki ho'o tamā 'e ala ngāue'aki ia 'e he potungāue mo'ui 'a Niu Sauele pe ko hono fakahā kitu'a he potungāue, ke lava ke ke ma'u e tauhi mo e faito'o 'oku taau mo fe'unga. Hangē ko eni, 'e malava ke ngāue'aki ho'o fakamatala pē 'ave ki ho'o Toketā Fakafāmili, ki he Toketā Fakafāmili 'a ho'o tamā, ki he senitā fakafaito'o 'e taha pe falemahaki, ki he Potungāue Uta-Mahaki (Ambulance) 'a Niu Sauele, ki ha mataotao fakafaito'o kehe ke ne toe vakai'i, pe ko ha ngaahi sivi mahaki. Ko e fakamatala tāutaha e lava ke ngāue'aki pe fakahā 'aki e 'uhinga felāve'i mo e ngaahi fakahoko fatongia 'a e potungāue mo'ui 'a Niu Sauele pea mo e ngāue fakafaito'o ki he'emaui kau mahaki, 'o kau ai e ngāue fakapa'anga, palani ngāue, malu pea mo e ngaahi ngāue ke fakalalakaka e anga mo e founga faifatongia.

Ko e fakamatala tāutaha kuopau ke fakahā ia ki he ngaahi potungāue 'a e pule'anga Fakavahefonua (State) pea mo e Komoniueli 'o fakatatau ki he ngaahi lao felāve'i mo e ngaahi mahaki pipihi 'oku fiema'u ke fakahā, ke 'oatu e fakaikiiki 'o e Medicare pea mo e ngaahi fika fakasitititika 'o e huhu malu'i. Ko e ngaahi lekooti huhu malu'i HPV 'e fakahū ia ki he Lesisita Huhu Malu'i 'a 'Aositelelia (AIR), pea 'e fakafehokotaki leva ia ki he hisitolia huhu malu'i 'oku lolotonga ma'u kau ki ho'o tama, pea 'e fakakau fakataha 'amui ange ki he Ngaahi Fakamatala Fakahisitolia 'a e AIR felāve'i mo e Huhu Malu'i. Ko e ngaahi fika fakamatala felāve'i mo e fānuako fefinē e toe fakahoko ia he kaha'ú ki he Lesisita Fakafonua 'o e Polokalama Hulu 'o e Taungafanaú. 'Oku lava pe ke mau ngāue'aki ho'o fakamatala tāutaha ke fetu'utaki atu kiate koe felāve'i mo ha ngaahi savea kau ki he anga 'o 'emaui faifatongia pea ke mau vakai'i foki e malu 'o e huhu malu'i. 'Oku ke fili tau'atāina pe ke kau ki ki he savea ni pea he 'ikai ke ne uesia e ngāue tokanga'i mo'ui lelei 'oku mau 'oatu 'o kapau he 'ikai te ke kau ki ai.

Ngofua ki ho'o fakamatala

'Oku 'atā kiate koe ke kole ha ngofua ki ho'o fakamatala fakafo'ituitui 'oku mau tauhi, pea mo ia 'a ho'o tamā. Te ke ala totongi 'o kapau te ke kole ha ngaahi tatau 'a ho'o fakamatala fakafo'ituitui pe lekooti fakafaito'o.

Toe Fakamatala pea mo e fetu'utaki mai

Ki ha toe fakamatala felāve'i pea moe anga 'o 'emaui tauhi lelei ho'o ngaahi fakamatala tāutaha, kātaki 'o vakai ki he Tohi Fakamatala 'a e Potungāue Mo'ui 'a Niu Sauele ki he Tauhi Malu 'o e Ngaahi Fakamatala 'o e Mo'ui Lelei: health.nsw.gov.au/patients/privacy

Kapau 'oku 'i ai ha'o ngaahi fehu'i pe ko ha lāunga fekau'aki mo e tauhi malu 'a ho'o fakamatala tāutaha, kātaki fetu'utaki ki he va'a 'o e potungāue mo'ui 'i ho koló 'i he fika telefoni 1300 066 055.

Polokalama Huhu Malu'i 'a e Ngaahi 'Apiako Niu Sauele

Tongan

Mātu'a/Tauhi ke fakafonu kātoa 'o hiki **MATALALAH**I 'aki ha peni lanu 'uli'uli pe **pulū**.

Fakaikiiki 'o e Tokotaha Akó (ko e ngaahi fakaikiiki ko eni' kuopau ke tatau mo ia 'oku 'asi he kaati Medicare)

Fakaikú

Hingoa/pē ngaahi hingoa

'Aho fá'ele'í

 / / **20**

Tangata pē fefine

M

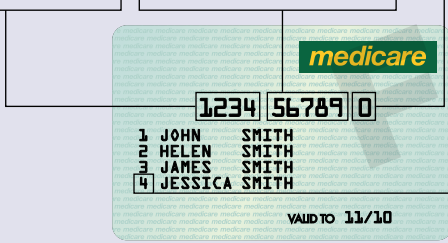
F

'Ikai fakapapu'i/
Konga fefine mo e tangata/
'Ikai ke fakahā mai

Hingoa 'o e 'Apiakó

Fika Medicare

Fika 'oku 'asi he tafa'aki hingoa 'o
ho'ó tamá 'i he kaati Medicare.

Tu'unga Kakai Tu'ufonua

'Ikai

'Io, 'Apolisinolo

'Io, Tokotaha mei he
'Otu Motu Torres Strait

'Io, fakatou 'Apolisinolo mo
Tokotaha mei he 'Otu Motu
Torres Strait

Ho Fakaikiiki - Mātu'á pē Tauhi Fakalaó

Hingoa 'o e Mātu'á/Tauhi (hangē ko JOHN SMITH)

Tu'asila 'o 'Apí (hangē ko 5 SMITH LANE)

Kolo 'oku
ke nofo ai

Post-kouti

Fika Mōpaila

Fika Kehe Lelei Tahá

Tu'asila 'imeili

Fakangofua

Kuo u 'osi lau pea 'oku mahino kiate au 'a e fakamatala fekau'aki mo e ngaahi lelei pea mo e ngaahi ola kehe 'e ala hoko fekau'aki mo e huhu malu'i **HPV pea mo e huhu malu'i dTpa** pea 'oku ou 'ilo'i 'e lava pē ke u **fakafoki 'a e fakangofua** 'i ha taimi pē.

Kuo u 'osi ma'u ha tatau 'o e lau'itohi Fakamatala Tauhi Malu pea 'oku mahino kiate au ko 'eku ngaahi fakamatala tāutaha pea mo e/pē ko e fakamatala tāutaha felave'i mo 'eku tama ('o kau ai e fakamatala ki he mo'ui lelei) 'e lava ke fakahā 'i ha taimi 'e ni'ihi 'o hangē ko ia 'oku hā 'i he lau'itohi Fakamatala.

Oku ou fakahā, 'o fakatatau ki he lelei taha 'o 'eku 'ilo, ko 'eku tamá:

- Kuo te'eki ke uesia pē hoko ha faingata'a fakasino (anaphylactic reaction) hili hano faito'o huhu malu'i.
- 'Oku 'ikai ke uesia fakasino (anaphylactic sensitivity) ki ha taha 'o e ngaahi kongokonga 'o e faito'o huhu malu'i 'oku lisi atu 'i he lau'itohi Fakamatala Ma'au pea Mo Ho'o Tamá.
- 'Oku 'ikai ke feitama.

Ko au, 'i he ('aho ni)

 / / **20**

'oku ou tohi fakamo'oni atu 'i lalo 'a e ngaahi huhu malu'i
'oku ou loto ke fakahoko ki he'eku tama.

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

Faito'o huhu malu'i

HPV. 'Oku ou 'oatu heni ha fakangofua ke ma'u 'e he 'eku tama 'oku fakahingoa atu 'a e huhu 'e taha.

Fakamo'oni hingoa 'a e Mātu'á/Tauhi

Faito'o huhu malu'i Ngalo'afu-Konahamu mo e Taelōloa (dTpa).

'Oku ou 'oatu heni 'a e fakangofua ki he'eku tama 'oku hiki heni hono hingoa ke huhu ki ai ha tousi 'e taha.

Kataki huke ki he peesi hoko ►

